

Nr 48

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tillfällig vattenreglering under år 1970; given Stockholms slott den 27 februari 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om tillfällig vattenreglering under år 1970.

GUSTAF ADOLF

Lennart Geijer

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en lag, enligt vilken Kungl. Maj:t kan lämna tillstånd att tillfälligt sänka vattenståndet vid befintliga kraftverks- och regleringsdammar under vad som eljest är lagligen gällande. Tillstånd får lämnas bara om det är oundgängligen nödvändigt för landets kraftförsörjning under år 1970. Tillståndet får inte avse längre tid än till utgången av juli månad i år. En förutsättning för tillstånd är vidare att särskilda byggnadsåtgärder inte behöver vidtas för att regleringen skall kunna genomföras. Skadereglering får ske i efterhand vid vattendomstol.

Förslag

till

Lag**om tillfällig vattenreglering under år 1970**

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Om det är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till landets kraftförsörjning under år 1970, får Konungen lämna tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag efter ansökan av deltagarna i regleringsföretag eller ägare till kraftverk vid vilket reglering ej sker.

2 §

Tillstånd får avse reglering av vattnets avrinning vid befintlig kraftverks- eller regleringsdamm och innefatta rätt för sökanden att sänka vattenståndet till viss gräns under den som eljest är lagligen gällande.

3 §

Tillstånd får ej avse längre tid än till utgången av juli 1970. Det får förbindas med särskilda villkor om vattenhushållning och annat.

4 §

Tillstånd får meddelas endast under förutsättning att särskilda byggnadsåtgärder icke behöver vidtagas för att sänkningen skall kunna genomföras.

5 §

Ansökan skall innehålla uppgift om den gräns till vilken sänkning bör få ske, om det krafttillskott som därigenom kan uppkomma, om beräknade skadeverkningar och om uppskattade skadebelopp samt i övrigt de upplysningar som behövs för bedömning av företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar. Om ansökan avser flera företag, skall anges i vilken ordning de bör tagas i anspråk med hänsyn till främst skadeverkningarna.

6 §

I fråga om delaktighet gäller samma bestämmelser för reglering enligt denna lag som för det företag till vilket regleringen ansluter.

7 §

Sedan tillstånd lämnats gäller vattenlagen (1918: 523) i tillämpliga delar för företaget, om annat ej följer av denna lag.

8 §

För företag enligt denna lag erlägges fiskeavgift och regleringsavgift som beräknas enligt de grunder som anges i 2 kap. 10 § och 4 kap. 14 § vattenlagen (1918: 523).

9 §

Beslut om tillstånd sändes till vattenrättsdomaren i den vattendomstol, inom vars domsområde regleringen skall utövas. När beslutet kommit vattenrättsdomaren till handa anses därmed ett ansökningsmål ha anhängiggjorts vid vattendomstolen.

10 §

Vattenrättsdomaren skall ofördröjligen utfärda kungörelse, som skall innehålla redogörelse för tillståndsbeslutet, uppgift om aktförvarare samt erinran om innehållet i 11—13 §§. Kungörelsen skall införas i en eller flera av ortens tidningar. Kungörelsen och avskrift av beslutet skall tillställas aktförvarare, kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk samt berörda länsstyrelser, kommuner och flottningsstyrelser.

11 §

Om det behövs skall vattenrättsdomaren snarast efter det att tillståndsbeslutet tillställts honom utse sakkunniga enligt 11 kap. 45 § vattenlagen (1918: 523).

12 §

När sökanden tar tillstånd i anspråk, skall han lämna vattenrättsdomaren meddelande därom. Vattenrättsdomaren skall kungöra meddelandet på sätt som anges i 10 § samt underrätta de sakkunniga om meddelandet.

13 §

Före den 1 november 1970 skall sökanden till vattenrättsdomaren inkomma med inlaga, upptagande dels beskrivning av företaget, dels de upplysningar i övrigt som behövs för att bedöma ersättningsfrågorna, dels uppgifter på berörda fastigheter, vederbörande fastighetsägares eller nyttjanderättshavares namn och hemort samt de ersättningsbelopp sökanden anser böra utgå, dels underlag för beräkning av avgifter enligt 2 kap. 10, 4 kap. 14 och 11 kap. 95 §§ vattenlagen (1918: 523). I övrigt skall bestämmelserna om ansökan enligt 11 kap. 17 § 2 vattenlagen (1918: 523) gälla i tillämpliga delar för inlaga som sagts nu.

Försummar sökanden vad som åligger honom enligt första stycket, får vattenrättsdomaren vid vite förelägga honom att fullgöra sin skyldighet.

14 §

Anspråk på ersättning för skada eller intrång som ej förutsetts av vattendomstolen skall, för att kunna tagas upp till prövning, anmälas hos vattenrättsdomaren inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen kan komma att föreskriva, räknat från utgången av år 1970.

15 §

Tages ej tillstånd i anspråk, skall sökanden lämna underrättelse härom till vattenrättsdomaren. Sådan underrättelse skall behandlas som återkallelse av talan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 20 februari 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning om tillfällig vattenreglering under år 1970* samt anför.

Centrala Driftledningen (CDL) har i skrivelse den 10 februari 1970 i samråd med statens vattenfallsverk, Svenska elverksföreningen och Svenska kraftverksföreningen hemställt att Kungl. Maj:t föranstaltar om elransonering i viss omfattning samt att "tekniskt tillgängliga vattenkraftresurser" får tas i anspråk utan föregående prövning vid vattendomstol. Den 13 februari 1970 har beslutats remiss till lagrådet av förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Jag anhåller nu att få ta upp frågan om åtgärder för att möjliggöra ytterligare utnyttjande av befintliga vattenkraftresurser.

Gällande ordning. Tillstånd till företag som innebär vattenreglering eller till annat byggande i vatten, exempelvis uppförande av en kraftstation, meddelas enligt vattenlagen (1918: 523) vanligen av vattendomstol. Vid sin prövning har domstolen att beakta ett flertal föreskrifter i vattenlagen. Av betydelse är till en början bestämmelserna i 2 kap. 3 § första stycket, som förutsätter att de värden som vattenbyggnaden skapar från samhällelig och allmän ekonomisk synpunkt väger tyngre än de värden som tillintetgörs genom byggnaden. Bestämmelsen medger tvångsrätt att bygga i vatten till skada för annan, om den sökta åtgärdens netto nytta står i visst matematiskt förhållande till den skada på annans egendom som uppkommer genom åtgärden. Även om företaget uppfyller kraven på tillåtlighet enligt 2 kap. 3 § första stycket kan det vara otillåtligt enligt paragrafens andra stycke, nämligen om det medför avsevärd skada på vissa allmänna intressen. Av dessa kan här nämnas bostäder för ett avsevärt antal bofasta personer, större fabriker eller annan anläggning som ger uppehälle åt många, fiskeri- eller annan näring av större betydelse, närboendes trevnad och naturskyddet. Hur stor

nyttan av företaget än är får det inte heller komma till stånd, om det orsakar olägenhet av någon betydelse för befintlig allmän farled eller allmän flottled (2 kap. 11 §) eller vållar menlig inverkan på klimatet eller allmänna hälso-tillståndet eller eljest i avsevärd mån förnärmar andra allmänna intressen än sådana som särskilt skyddas enligt tidigare bestämmelser i 2 kap. (2 kap. 12 § första stycket). Slutligen skall nämnas att i 2 kap. 2 § ges en generell bestämmelse till skydd för alla motstående intressen till den byggande, både av allmän och av enskild natur. I paragrafen föreskrivs att byggnad i vatten skall göras så att ändamålet utan oskäligen kostnad kan vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

I vissa fall, då viktiga samhällsintressen står på spel, ankommer till-låtlighetsprövningen på Kungl. Maj:t i statsrådet. Kungl. Maj:ts prövningsrätt kan aktualiseras i två olika situationer. Om ett företag, trots att det är otill-låtligt enligt 2 kap. 3 § första eller andra stycket, prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller orten eller eljest från allmän synpunkt, kan Kungl. Maj:t tillåta företaget efter hemställan av vattendomstolen (2 kap. 3 § tredje stycket). Det andra fallet aktualiseras vid ansökan om tillstånd till mycket omfattande vattenreglering (4 kap. 13 §). Om det sökta företaget avser reglering av Väneren, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämt-land eller Siljan, får tillståndsfrågan aldrig avgöras av vattendomstol utan skall alltid överlämnas till Kungl. Maj:t. Andra vattenregleringar "av syn-nerlig omfattning" får i och för sig tillåtas av vattendomstol, men Kungl. Maj:t kan förbehålla sig prövningsrätten. Kungl. Maj:ts prövningsrätt enligt 4 kap. 13 § omfattar frågan om det finns hinder mot företaget enligt 2 kap. 3 § andra stycket, 11 § eller 12 § första stycket. Kungl. Maj:t prövar också företagets inverkan på vissa allmänna intressen som inte särskilt nämns i tillåtlighetsreglerna i 2 kap., nämligen dels försvarets intressen och dels viss ords allmänna ekonomiska intressen. När Kungl. Maj:t lämnar medgivande till företag som nu nämnts uppställs ofta särskilda villkor för tillståndet. Sökanden kan härigenom åläggas andra och längre gående förpliktelser gent- emot de skadelidande eller bygden i allmänhet än som annars kan föreskri- vas i vattenmål.

Vattenlagstiftningen innehåller vissa regler om rätt att meddela proviso- riska bestämmelser för åtgärder av vattenrättslig art, men dessa regler tar inte sikte på en sådan situation som avses med CDL:s framställning.

Enligt 11 kap. 46 § vattenlagen får vattenrättsdomaren i vissa mål som gäller vattentäkt, allmän farled, flottled, vattenavlednings- eller invall- ningsföretag, om ärendet är brådskande, medge att provisoriska åtgärder vidtas. Omfattar sådan åtgärd vidlyftigare arbete eller kan avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt befaras, får medgivande lämnas bara om sökanden ställer pant eller borgen för skadestånd. Medgivande att företa proviso- riska åtgärder till förebyggande eller avhjälpande av skada eller olägenhet kan lämnas även i andra ansökningsmål än de förut nämnda. Beslut i fråga

som nu sagts skall lända till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om inte vattendomstolen eller vattenöverdomstolen förordnar annorlunda.

I krig och vid krigsfara är det nödvändigt att vissa beslut om rätt att utnyttja vattenkraft får meddelas utan dröjsmål. Bestämmelser härom finns i lagen (1962: 627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m. Med stöd av denna lag kan bl. a. tidsbegränsat tillstånd ges till byggande i vatten eller vattenreglering utan hinder av bestämmelserna i 2 kap. 3 § vattenlagen. Den befogenhet som vattenrättsdomaren har tillerkänts enligt 11 kap. 46 § vattenlagen skall tillkomma honom även i mål enligt 1962 års lag. Är det fråga om åtgärd som omfattar vidlyftigare arbete eller kan befaras medföra avsevärt intrång på allmän eller enskild rätt får medgivande lämnas av vattenrättsdomaren endast om riket befinner sig i krig. I ett sådant läge och om det är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till kraftförsörjningen att åtgärder för ett bättre utnyttjande av vattenkraften vidtas utan dröjsmål får Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer förordna att sådan åtgärd får ske utan föregående prövning av vattendomstol. Vidtar någon åtgärd med stöd av vad nu sagts skall han ofördröjligen efter det att åtgärden verkställts ansöka hos vattendomstolen om godkännande av åtgärden.

Om vattendomstolen lämnar medgivande att bygga i vatten, skall domstolens utslag enligt 11 kap. 62 § 1 mom. vattenlagen innehålla noggranna bestämmelser om bl. a. byggnadens läge och konstruktion och, bortsett från vissa undantagsfall, om den ersättning som skall utgå till följd av företaget samt vidare om de villkor i övrigt som behövs för att tillgodose allmän eller enskild rätt. Om det behövs skall utslaget innehålla föreskrifter om vattenhushållning. Tillstånd till vattenregleringsföretag kan avse flerårs-, års-, eller korttidsreglering. I tillståndet anges de vattenståndsgränser inom vilka regleringen får bedrivas. Lämnas tillstånd att uppföra en kraftstation och rätt till dämning av kraftverksdammar anges en fixerad dämningssgräns, som inte får överskridas.

Slutligen kan nämnas att vattenlagen innehåller vissa bestämmelser om oförutsedd skada. Vållas till följd av exempelvis en vattenreglering eller byggandet av en kraftstation skada eller intrång, som inte har förutsetts av vattendomstolen när tillståndet meddelades får den skadelidande framställa anspråk på ersättning hos vattendomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen kan ha föreskrivit, räknat från utgången av den för byggnadens fullbordande bestämda tiden (2 kap. 24 § första stycket).

CDL:s framställning. I sin skrivelse den 10 februari 1970 anför CDL bl. a. följande.

Den nuvarande för kraftförsörjningen allvarliga situationen har sin orsak i den långvariga torkan. Sommaren 1968 var extremt nederbördsfattig och

även den efterföljande hösten och vintern medförde nederbördsunderskott. Tillrinningarna till vattenmagasinen fram till vårflo den 1969 var lägre än motsvarande tidigare noterade, och trots full utnyttjning av tillgängliga värmekraftresurser och import avtappades vattenmagasinen till rekordlåg nivå. Vårfloden 1969 blev mindre än normal och sommaren 1969 blev liksom den föregående extremt nederbördsfattig. Den allvarliga situationen förbättrades dock genom relativt riklig nederbörd i oktober månad och läget under senhösten bedömdes sådant, att åtgärder för konsumtionsbegränsning icke erfordrades. Situationen har dock den senaste tiden till följd av fortsatt kyla och exceptionellt låg vattentillrinning avsevärt försämrats. I vattenmagasinen finnes för närvarande endast hälften av den för årstiden normala vattenmängden.

CDL måste därför konstatera att, trots att alla värmekraftverk sedan länge producerat i största möjliga utsträckning och möjligheterna till import från grannländerna helt utnyttjats, vattenmagasinen har fått avtappas så hårt, att man nu måste räkna med en påtaglig risk för att landets samlade och maximalt utnyttjade produktionsresurser kommer att vara otillräckliga för att täcka elkraftbehovet. Det kan därför, om väderleksläget i fortsättningen icke radikalt förändras till det bättre eller den av CDL påbörjade kampanjen för frivillig konsumtionsbegränsning inte ger avsett resultat, bli oundvikligt att vidtaga tvångsmässig konsumtionsbegränsning. CDL bedömer läget vara sådant, att åtgärder nu bör vidtagas för att en statlig reglering av förbrukningen av elektrisk kraft skall kunna genomföras från början av mars månad. En sådan reglering torde i första hand få avse elförbrukningen för industriellt ändamål samt reklambelysning. Däremot torde det inte vara möjligt att i nu akuta situation ransonera hushållsförbrukningen utan denna torde få påverkas genom kampanjen för frivillig begränsning. För genomförande av erforderlig förbrukningsminskning erfordras att en lag motsvarande lagen (1959: 570) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft med erforderliga följdförfattningar tillskapas. Lagen bör träda i kraft snarast och gälla till och med den 30 juni 1971.

Vid sin inventering av möjligheterna att tillvarata outnyttjade elkraftresurser uppger sig CDL ha uppmärksammat, att ansenliga vattenmängder finns tillgängliga under tillåtna sänkingsgränser i åtskilliga vattenregleringsmagasin eller andra dämmningsområden. Tekniskt sett kan, med användning av förefintliga anordningar i reglerings- eller kraftstationsdammar, sådana restmagasin avsänkas och därigenom elkraft produceras till en storlek som, om alla resurser tas i anspråk, kan beräknas uppgå till ca 500 milj. kilowattimmar (kWh). Även om man begränsade sådana uttag till de större restmagasinen och till dem där menlig inverkan för motstående intressen blir måttlig, skulle tillskapade krafttillskott verksamt bidra till att lindra en tvångsmässig inskränkning av elförbrukningen. Redan vetskapen om att tillskottet kan tas i anspråk vid en försening av årets vårflod eller eljest sent under innevarande tappningsperiod skulle enligt CDL innebära möjlighet till bättre utnyttjande av befintliga vattenregleringstillstånd.

CDL anför fortsättningsvis följande.

Hinder av rättslig natur föreligger emellertid för åtkomsten av angivna extraordinära kraftresurser. Enligt gällande vattenlag skulle en i vanlig ord-

ning gjord ansökan till vattendomstolen om restmagasinens utnyttjande — den enda framkomstväg som synes stå till buds — innebära så lång tidsutdräkt att tillstånd ej kan beräknas föreligga under våren. Härtill kommer att i ett flertal fall, där de mest eftersträvansvärda restmagasinen finns, Kungl. Maj:t meddelat tillstånd till redan genomförda vattenkraftföretag jämlikt 2 kap. 3 § tredje stycket eller 4 kap. 13 § vattenlagen. I sådana fall kommer till de övriga frågor, som blir föremål för vattendomstolens tillståndsprövning, att läggas spörsmålet huruvida prövningen skall underställas Kungl. Maj:t. Under förhandenvarande förhållanden bedömer CDL det möjligt att tillgodogöra restmagasin inom önskvärd tid endast om en särskild lag kan åvägabringas, varigenom ett snabbt medgivande till vattenreglering kan erhållas med möjlighet till eventuellt erforderlig skadereglering i efterhand.

Av en särskild promemoria från CDL den 10 februari 1970 om det aktuella kraftförsörjningsläget framgår att CDL beslutat vädja till landets elkonsumenter — allmänheten såväl som industrin — att frivilligt inskränka sådan elförbrukning som inte är nödvändig för produktion och säkerhet. Målet för denna kampanj är en besparing av 10 % av den normala förbrukningen fram till mitten av maj månad. En sådan besparing skulle motsvara 1 000 milj. kWh.

Departementschefen. Såsom framgår av CDL:s framställning har det uppstått en allvarlig situation för kraftförsörjningen. Detta beror främst på att somrarna 1968 och 1969 varit extremt nederbördsfattiga och att även hösten och vintern mellan dessa somrar medfört nederbördsunderskott. Trots att en förbättrad situation inträdde under hösten 1969 finns nu i vattenmagasinen bara hälften av den vattenmängd som är normal för årstiden. Inträder inte en förändring i vattentillgången under den närmaste tiden kan det enligt CDL under våren 1970 uppkomma en elbrist på 1 000 milj. kWh. För att förhindra en sådan situation har CDL satt igång en kampanj för frivillig konsumtionsbegränsning. Ger inte denna kampanj avsett resultat måste andra åtgärder vidtas. CDL har bedömt läget så att det måste införas möjlighet att tvångsmässigt begränsa konsumtionen och att tillskapa ett krafttillskott genom att vissa regleringsmagasin tillfälligt avsänks under fastställda nedre vattenståndsgränser. Övervägandena har utmynnat i en framställning till Kungl. Maj:t med begäran att en elransoneringslag införs och att Kungl. Maj:t vidtar sådana åtgärder att tekniskt tillgängliga vattenkraftresurser får utnyttjas utan förhandsprövning vid vattendomstol.

Som jag inledningsvis nämnde har den 13 februari 1970 till lagrådet remitterats förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft. Vid remissen till lagrådet konstaterade chefen för industridepartementet att åren 1968/70 ser ut att bli en betydligt värre torrperiod än åren 1946/48 som är den för vattenfallsverket tidigare svåraste torrperioden i en 40-årig observationsserie. Han anförde att man för att undvika en bristsituation måste räkna med en reglering av förbrukningen, om inte en väsentlig för-

ändring i vattentillgången inträder under den närmaste tiden. Den i lagrådsremissen föreslagna lagen ger möjlighet att införa statlig reglering på området. En sådan reglering skall i första hand ta sikte på förbrukningen av elektrisk kraft för industriellt ändamål och för reklambelysning. Hushållsbrukningen avses åtminstone inte inledningsvis bli berörd. Lagstiftningen föreslås träda i kraft snarast möjligt och gälla till utgången av juni 1971.

Den föreslagna ransoneringslagen kommer som antytt att kunna drabba industrier. Detta kan i sin tur leda till driftinskränkningar eller driftstopp och som följd härav omdisponering av ledigheter och arbetstider eller t. o. m. permitteringar av arbetskraft. Det är ytterst angeläget att så långt som möjligt begränsa de oförmånliga verkningarna av en elransonering. Mot bakgrund härav finns det anledning att nu också överväga CDL:s förslag att komplettera ransoneringslagstiftningen med en lagstiftning om rätt att utan förhandsprövning vid vattendomstol underskrida fastställda vattenståndsgränser i reglerings- och kraftverksmagasin. Genom en sådan lagstiftning skulle enligt CDL kunna uppnås ett krafttillskott på maximalt 500 milj. kWh. Ett sådant tillskott skulle minska behovet av ransoneringsåtgärder.

I vanliga fall lämnas tillstånd till vattenreglering av vattendomstol. Innan tillstånd ges sker en omsorgsfull prövning av det sökta företags tillåtlighet med hänsyn framför allt till skadeverkningarna. CDL:s förslag innebär — med hänsyn till att tillstånden måste ges inom de närmaste månaderna och omedelbart efter det att lagstiftningen har trätt i kraft — att prövningen blir summarisk. Mot bakgrund av vad jag tidigare har sagt om de olägenheter en bristsituation kan föranleda är enligt min mening förhållandena i dag sådana att en tillfällig lagstiftning av föreslagen innebörd är försvarbar, särskilt som skadorna sannolikt inte blir av alltför ingripande natur. Sänkningarna avses nämligen ske endast under en kort tid och bara i befintliga reglerings- och kraftverksdammar. I de flesta fall torde man kunna räkna med att de skador som skulle uppstå genom en sådan sänkning blir av begränsad art. Skadorna kan bl. a. drabba fiske, vintervägar, flottning, virkesutdrivning och båtfart.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag mig kunna föreslå införande av en lag som gör det möjligt att ge tillstånd till tillfällig vattenreglering för kraftförsörjningsändamål i enlighet med vad CDL har begärt. Det är emellertid angeläget att tillståndsmöjligheten utnyttjas bara om kraftsituationen blir sådan att tillstånd oundgängligen behövs med hänsyn till landets kraftförsörjning. Om det finns risk för mycket svårartade skador, bör tillstånd över huvud taget inte ges. Lagen bör begränsas att gälla kraftbehovet under år 1970, men meddelat tillstånd bör ej få gälla längre tid än fram till utgången av juli 1970. Medger omständigheterna det, bör återfyllningen ske tidigare.

Vad gäller frågan om vilket organ som bör pröva frågor om tillstånd talar följande skäl för att lägga prövningen hos Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har

den nödvändiga överblicken över landets samlade krafttillgångar och kan lätt få kännedom om det successiva behovet av kraft under våren. Endast genom en central prövning uppnås en rättvis och lämplig prioritering mellan de aktuella företagen i landet. Jag förordar därför att tillståndsprövningen får ankomma på Kungl. Maj:t.

Lagen bör omfatta endast regleringsföretag för kraftändamål eller, om reglering ej sker f. n., sådant kraftverksföretag, för vilket en sänkning av vattenståndet i kraftverksdammen kan ske. Tanken är att beträffande den förstnämnda typen av företag tillståndet skall ges till den eller dem som bedriver års- eller flerårsreglering eller, om sådan reglering inte förekommer, till den eller dem som bedriver korttidsreglering. Bedrivs korttidsreglering inom de gränser som har föreskrivits för års- eller flerårsreglering, bör tillståndet ges den som bedriver sistnämnda reglering.

CDL har begränsat sin framställning till att avse endast tekniskt tillgängliga vattenkraftresurser. Detta innebär att bara sådana vattenmagasin behöver tas i anspråk beträffande vilka det inte krävs särskilda byggnadsåtgärder för att en sänkning av vattenståndet skall kunna genomföras. Denna begränsning bör komma till uttryck i lagtexten.

Med tanke på skaderegleringen, som jag skall beröra närmare strax, och på det inbördes förhållandet mellan de olika intressenterna i ett regleringsföretag är det angeläget att sökandena till det nya företaget enligt den föreslagna lagen är samma som de vilka är delaktiga i det företag som skall utvidgas genom den begärda sänkningen. Beträffande många av de regleringsföretag som kan bli aktuella för avsänkning pågår nämligen skadereglering, och det blir enklast för alla parter om partsförhållandena är i princip desamma i det gamla och i det nya företaget. Detta gäller också i förhållandet mellan de olika regleringsintressenterna. Gäller det en avsänkning vid en kraftstation, där reglering inte förekommer, uppkommer inga motsvarande problem, eftersom tillståndet till avsänkning då skall meddelas kraftverksägaren. Med hänsyn härtill bör tillstånd enligt den nya lagen inte få meddelas annan än den som har rätt att reglera det vattenmagasin som utvidgas genom tillståndet eller, om det är fråga om att underskrida dämmningsgränsen vid en kraftstation där reglering inte sker, kraftverksägaren. I fråga om delaktighet i den tillfälliga regleringen bör gälla samma bestämmelser som i det företag till vilket denna ansluts.

För bedömningen av en ansökan om avsänkning är det nödvändigt att ha kännedom om det krafttillskott som behövs för att täcka elbristen i landet. Jag förutsätter att CDL håller Kungl. Maj:t successivt orienterad om detta. I övrigt bör sökanden i varje enskilt fall tillföra Kungl. Maj:t det grundläggande materialet. Ansökan bör därför innehålla besked om den nedre gräns till vilken sänkning bör få ske, om det krafttillskott som kan uppkomma därigenom, om de beräknade skadeverkningarna och de uppskattade skadebeloppen samt i övrigt de upplysningar som behövs för bedömning av

företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar. Om ansökningen avser flera företag bör anges i vilken ordning de bör tas i anspråk främst med hänsyn till skadeverkningarna.

För att få en översiktlig bild av befarade skadeverkningar bör Kungl. Maj:t till komplettering av de uppgifter som sökanden har lämnat i varje ärende infordra yttranden från bl. a. statens naturvårdsverk, kammarkollegiet och fiskeristyrelsen. Även de vattenrättsdomare, som har kännedom om de företag som avses bli ytterligare reglerade, bör höras, bl. a. för att man skall få besked om behovet av särskilda vattenhushållningsbestämmelser.

Kungl. Maj:ts beslut bör få förbindas med särskilda villkor på samma sätt som sker i fråga om företag enligt 4 kap. 13 § vattenlagen. Närmast har jag i åtanke speciella bestämmelser för vattenhushållningen. Kungl. Maj:t bör också som villkor kunna föreskriva att sökanden ställer säkerhet för reglering av de skador som kan komma att uppstå. Slutligen bör Kungl. Maj:t i särskilda fall kunna ålägga sökanden att utge bidrag för sådant särskilt ändamål som är av betydelse för den bygd som berörs av företaget.

Förfarandet i övrigt bör utformas så att, sedan Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, ärendets fortsatta handläggning sker vid vattendomstol. Vattenlagens bestämmelser bör därvid gälla i största möjliga utsträckning. Bestämmelserna om tillåtlighet i 2 kap. om bl. a. byggande i vatten skall inte tillämpas, eftersom vattendomstolen inte har att pröva tillståndsfrågan. Reglerna om oförutsedd skada och bevisskyldighet enligt kapitlet bör dock gälla, men på grund av att bestämmelsen om oförutsedd skada inte kan tillämpas utan vidare, bör en särskild bestämmelse tas in i lagen härom. Av central betydelse för skaderegleringen blir bestämmelserna i 9 kap. om ersättning och 11 kap. om förfarandet vid vattendomstol. Företag enligt lagen bör införas i vattenboken och straff bör kunna utdömas för överträdelser av de vattenhushållningsbestämmelser som Kungl. Maj:t kan ha meddelat. Bl. a. på grund härav bör 12 och 13 kap. gälla i vissa delar. Även 14 kap. kan bli tillämpligt bl. a. med hänsyn till att bestämmelser om aktförvarare finns där. Som synes kommer ett stort antal av vattenlagens regler att behöva tillämpas i målen enligt den föreslagna lagen sedan de blivit anhängiga vid vattendomstolen. På grund härav och då svårigheter möter att exakt ange vilka bestämmelser som avses bör föreskrivas att vattenlagen skall gälla i tillämpliga delar för företaget, om annat ej följer av den föreslagna lagen.

Enligt min mening bör sökanden förpliktas att betala fiskeavgifter, regleringsavgifter och domstolsavgifter för sådana företag som tillåts enligt den föreslagna lagen. Beträffande fiskeavgifter och regleringsavgifter gäller enligt vattenlagen att de utgår fr. o. m. kalenderåret efter det då byggnadsarbeten påbörjats resp. tillstånd till vattenreglering först tas i anspråk. Med hänsyn till den tillfälliga regleringens engångsnatur kan därför avgiftsreglerna i 2 kap. 10 § och 4 kap. 14 § vattenlagen inte göras direkt tillämpliga för sådan reglering. Det bör därför föreskrivas att ifrågavarande avgifter

skall utgå för tillfälliga regleringar och att de skall beräknas enligt de grunder som finns angivna i vattenlagen. Någon särskild föreskrift beträffande domstolsavgiften behövs inte vid sidan av den allmänna hänvisningen till vattenlagen.

Med hänsyn framför allt till att vattenrättsdomaren bör ha möjlighet att på ett tidigt stadium utse sakkunniga enligt 11 kap. 45 § vattenlagen är det viktigt att målet blir anhängiggjort vid vattendomstol snarast efter det Kungl. Maj:t har meddelat tillstånd. Kungl. Maj:ts tillståndsbeslut bör därför omedelbart tillställas vattenrättsdomaren, och när beslutet har kommit denne till handa bör ett mål anses ha blivit anhängiggjort vid vattendomstolen. Målet bör behandlas som ansökningsmål och bestämmelserna i 11 kap. vattenlagen om förfarandet vid vattendomstol gälla i tillämpliga delar. Härigenom kommer bl. a. de för sakägarna gynnsamma rättegångskostnadsregler som gäller för sådana mål att bli tillämpliga.

Innehållet i Kungl. Maj:ts beslut bör kungöras i ortspressen och delges kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk samt de länsstyrelser, kommuner och flottningsstyrelser som berörs av företaget. Kungörelsen bör bl. a. innehålla redogörelse för tillståndsbeslutet, besked om aktförvarare i målet samt erinran om vissa bestämmelser som gäller för det fortsatta förfarandet. Beslutet och kungörelsen behöver inte tillställas varje sakägare särskilt. Däremot kan det vara lämpligt att vattenrättsdomaren underrättar kända sakägareombud. Genom dessa underrättelser och kungörelsen får de som har intresse av saken möjlighet att påverka handläggningen av exempelvis frågan om utseende av sakkunnig.

För att skadefrågorna skall kunna regleras så snart som möjligt, sedan det reglerade vattenmagasinet har återfyllts, bör sökanden åläggas att i inlaga till vattenrättsdomaren precisera sina ersättningserbjudanden före den 1 november 1970. Denna inlaga bör vidare innehålla bl. a. en beskrivning av företaget samt underlag för beräkning av fiske-, reglerings- och domstolsavgifter. Inlagan bör behandlas på samma sätt som en ansökan i mål enligt 11 kap. 17 § 2 vattenlagen. Detta innebär att inlagan skall ges i minst sex exemplar och att den skall kungöras och delges enligt reglerna i 11 kap. 32—37 §§. Beträffande den fortsatta handläggningen bör frågorna behandlas i den ordning som brukar tillämpas för prövning av motsvarande frågor i vanliga reglerings- och kraftverksmål. Detta följer av att ett ansökningsmål anses ha anhängiggjorts när Kungl. Maj:ts beslut kommit till vattenrättsdomaren och att vattenlagen i tillämpliga delar gäller sedan tillstånd meddelats till företag enligt lagen. Eftersom det för målets fortsatta gång är nödvändigt att inlagan verkligen kommer in till vattenrättsdomaren, bör denne kunna vid vite förelägga sökanden att fullgöra vad som åligger honom i detta hänseende.

Har byggnad i vatten verkställt utan förhandsprövning vid domstol är byggnadens ägare enligt 2 kap. 26 § vattenlagen bevisningsskyldig i fråga

om de förhållanden som rådde före byggnadens tillkomst. Bestämmelsen är även tillämplig på vattenreglering. Har ett företag genomförts med stöd av den nu föreslagna lagen utan att ersättningsfrågorna prövats på förhand föreligger en sådan situation som avses i 2 kap. 26 §. Det blir således sökanden och inte den skadelidande sakägaren som får stå den risk, vilken följer av svårigheten att efteråt visa, hurudana förhållandena tidigare varit i vattnet.

Om sökanden tar sitt tillstånd i anspråk är det angeläget att detta blir offentliggjort. Vattenrättsdomaren har intresse av att veta om tillståndet utnyttjas bl. a. för att kunna föranstalta om syn eller underrätta de sakkunniga så att de kan företa de undersökningar som behövs. Också sakägarna är betjänta av ett besked i frågan. Vattenrättsdomaren bör därför underrättas omedelbart när ett tillstånd har tagits i anspråk. Även i det fall att sökanden inte tar tillståndet i anspråk bör vattenrättsdomaren underrättas. En sådan underrättelse kan lämpligen behandlas som en återkallelse av talan. Detta medför bl. a. att 11 kap. 25 och 56 §§ vattenlagen blir tillämpliga. Målet kan, sedan underrättelsen behandlats på föreskrivet sätt, avskrivast från vidare handläggning.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om tillfällig vattenreglering under år 1970*. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

Jag hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Förslag
till
Lag
om tillfällig vattenreglering under år 1970

Häri genom förordnas som följer.

1 §

Om det är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till landets kraftförsörjning under år 1970, får Konungen efter ansökan lämna tillstånd till tillfällig vattenreglering enligt denna lag.

2 §

Tillstånd får avse reglering av vattnets avrinning vid befintlig kraftverks- eller regleringsdamm och innefatta rätt för kraftverkets ägare eller deltagare i regleringsföretaget att sänka vattenståndet till viss gräns under den som eljest är lagligen gällande.

3 §

Tillstånd att avvika från gällande bestämmelser får ej avse längre tid än till utgången av juli 1970. Tillstånd får förbindas med särskilda villkor om vattenhushållning och annat.

4 §

Tillstånd får meddelas endast under förutsättning att särskilda byggnadsåtgärder icke behöver vidtagas för att sänkningen skall kunna genomföras.

5 §

Ansökan skall innehålla uppgift om den gräns till vilken sänkning bör få ske, om det krafttillskott som därigenom kan uppkomma, om beräknade skadeverkningar och om uppskattade skadebelopp samt i övrigt de upplysningar som behövs för bedömning av företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar. Om ansökan avser flera företag, skall anges i vilken ordning de bör tagas i anspråk med hänsyn till främst skadeverkningarna.

6 §

För reglering enligt denna lag gäller i fråga om delaktighet samma bestämmelser som för det företag till vilket den nya regleringen ansluter.

7 §

Sedan tillstånd lämnats gäller vattenlagen (1918:523) i tillämpliga delar för företaget, om annat ej följer av denna lag.

8 §

För ändamål som avses i 2 kap. 10 § och 4 kap. 15 § vattenlagen (1918: 523) skall för företag enligt denna lag erläggas avgifter som beräknas enligt de grunder som anges i 2 kap. 10 § och 4 kap. 14 §.

9 §

Beslut om tillstånd sändes till vattenrättsdomaren i den vattendomstol, inom vars domsområde regleringen skall utövas. När beslutet kommit vattenrättsdomaren till handa anses därmed ett ansökningsmål ha anhängiggjorts vid vattendomstolen.

10 §

Vattenrättsdomaren skall ofördröjligen utfärda kungörelse, som skall innehålla redogörelse för tillståndsbeslutet, uppgiff om aktförvarare samt erinran om innehållet i 11—13 §§. Kungörelsen skall införas i en eller flera av ortens tidningar. Kungörelsen och avskrift av beslutet skall tillställas aktförvarare, kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk samt berörda länsstyrelser, kommuner och flottningsstyrelser.

11 §

Om det behövs skall vattenrättsdomaren snarast efter det att tillståndsbeslutet tillställts honom utse sakkunniga enligt 11 kap. 45 § vattenlagen (1918: 523).

12 §

När sökanden tar tillstånd i anspråk, skall han lämna vattenrättsdomaren meddelande därom. Vattenrättsdomaren skall förfara med meddelandet på sätt som anges i 10 § samt underrätta de sakkunniga om meddelandet.

13 §

Före den 1 november 1970 skall sökanden till vattenrättsdomaren inkomma med inlaga, upptagande dels beskrivning av företaget, dels de upplysningar i övrigt som behövs för att bedöma ersättningsfrågorna, dels avgifter på berörda fastigheter, vederbörande fastighetsägares eller nyttjanderättshavares namn och hemort samt de ersättningsbelopp sökanden anser böra utgå, dels underlag för beräkning av avgifter enligt 2 kap. 10, 4 kap. 14 och 11 kap. 95 §§ vattenlagen (1918: 523). I övrigt skall bestämmelserna om ansökan i mål enligt 11 kap. 17 § 2 vattenlagen (1918: 523) gälla i tillämpliga delar för inlaga som sagts nu.

Försummar sökanden vad som åligger honom enligt första stycket, får vattenrättsdomaren vid vite förelägga honom att fullgöra sin skyldighet.

14 §

Anspråk på ersättning för skada eller intrång som ej förutsetts av vattendomstolen skall, för att kunna tagas upp till prövning, anmälas hos vattenrättsdomaren inom fem år eller den längre tid, högst 12 år, som vattendomstolen kan komma att föreskriva, räknat från utgången av år 1970.

15 §

Tages ej tillstånd i anspråk, skall sökanden lämna underrättelse härom till vattenrättsdomaren. Sådan underrättelse skall behandlas som återkallelse av talan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 24 februari 1970.

N ä r v a r a n d e:

f. d. justitierådet	REGNER,
regeringsrådet	MARTENIUS,
justitierådet	BERNHARD,
justitierådet	HESSEK.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen, i statsrådet den 20 februari 1970, hade Kungl. Maj:t förordnat, att enligt 87 § regeringsformen lagrådets utlåatande inhämtades över upprättat förslag till *lag om tillfällig vattenreglering*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Åke Bouvin.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

*Utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 27 feb-
ruari 1970.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till *lag om tillfällig vattenreglering under år 1970*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran, och hemställer att Kungl. Maj:t, efter vissa redaktionella jämkningar av lagtexten, genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten